

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός ανήκειται ήμα
δείξη πώς δε φοβάται την
αλήθεια — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φου-
σικούς της κανόνες.

ΒΗΑΑ ΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 27 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1909

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΑ ΑΡΙΘ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 359

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΙΟΣ ΒΟΥΛΑΙΩΤΗΣ. Φυλλάδες του Γερο-
δίου (συνέχεια).
Μ. ΖΩΓΡ... 'Η 'Επανάστασις.
ΙΔΑΣ. Σαμωράκη (συνέχεια).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. 'Η γλωσσική επανάστασις.
Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ. 'Η Κυβελή.
ΤΩΝΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ. Σάν έλεγε.
ΠΕΤΡΟΣ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ. Σπασμένες ψυχές (συνέ-
χεια).
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — Η ΚΟΙΝΗ
ΓΝΩΜΗ—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

«'Η ψευτισμένη γλώσσα ψευτίζει τη
σκέψη. Στραβά εκφράζεται, στραβώνει
την αλήθεια.»

Taine (Οι κλασικοί φιλόσοφοι)

1

Είδα γραμμένο στην «'Εστία»: «Είς τόν Ηρό-
δον της 'Ενώσεως των άπανταχού 'Ελλήνων Δη-
μοδιδασκάλων εστάλησαν τηλεγραφήματα έκ μέρους
διαφόρων διδασκαλικών συνδέσμων, δηλούντων την
συμμετοχήν των είς τόν άγώνα της γενικής ανω-
ρύσεως, τόν επιδιωκόμενον διά τού σημερινού συλ-
λαλητηρίου.» Με τό άζημίωτο. Τά γενικά πάντα.
'Η έκείνα που άέρα κοπανίζουν ή έκείνα που ση-
κώνουν πολύ νερό. Έκείνα που, καλή κακή, φυ-
σικά ή αφύσικα, θαμπώνουν τόν πολύ κόσμο και
γίνονται ίσκιος του και είδωλό του. Έκείνα που δεν
έχει κανείς τίποτε να τούς πη, γιατί καλή στέκον-
ται και χρυσά δείχνονται, αν τή ψηλά βουνά που
τάγγαντεύει κανείς μακρυάθε, άέρινες ζωγραφίες.
Μά κόπιασε να τή σιμώσης και να τάνεβης! Τούς
είχα καλή τούς "Ελληνες δημοδιδασκάλους, άνίως
παραινήμενοι πάντ' από τόν «άγωνα του γενικού
ξαναστυλώμου», άδράχον την περίστασι, όχι για να
γίνουν άστενικοί αντίλαλοι, μέσα στους χίλιους άλ-
λους προσκαλεσμένους κι άπροσκάλεστους, του γενι-
κού διορθωμού, μά για να βροντοφωνήσουν την
ανάγκη, έσο δεν παίρνει άλλο, κάποιου χωριστού,
σάν είδικοί που είναι στην περίστασι, διορθωμού.
Διορθώστε τη δημοτική Παιδεία. Τό ξεπεσμένο τούτο
σάββαλο ξαναψύψετε και ξαναστυλώστε και ξαναρ-
ρυθμίστε. Τό Σχολείο. Τό χαλασμένο σπίτι. Μέσα
σ' αυτό τή παιδιά μας πουντάζουν και σακατεύον-
ται, και παίρνουνε τό σπόρο της άρρώστιας της αγά-
τρευτης. Και γίνονται πολίτες και στρατιώτες—μή

κατάζετε τή θαματοουργία παραστράτισματα του κα-
νόνα—κι άνθρωποι της πράξης ή της σκέψης, για
να τούς κλαίς.

2

Κι αν είσαι και παππας, με την άράδα σου...
Οί άξιωματικοί που μάς σκαρώσαν κάτι σάν επανά-
στασι, ξέρουνε, καλήτερ' από κάθε άλλον, Ιεραρχία
εί ή ή πη. Και λοιπόν. "Αν χρειαστή να μπουνε, με
την τάξη που ταιριάζει στο καθένα, όλα τάντικει-
μένα τούτα που ξεμυτίζουνε για να καταφέρουν την
άνορθωσι, τούτα ξαπλωμένα, φροντισμένα και κα-
λοκοιταμένα, έκείνα συμμαζεμένα κάπως, τάλλα
βιαστικά σε μία γωνιά ριμμένα, έγω θα τολμούσα
να στύλωνα στην πρώτη γραμμή την Παιδεία τη
Δέσποινα και τη Μητέρα. Και θα της έδωζα στο
χέρι τάνανγνωματάρι της ζωντανής οργανωμένης
γλώσσας. Και θάκραζα: Παραμερίστε να διαβή.
Ζήτω της πρώτ' απ' όλα, ούρρα και τρίς ούρρα, της
γλωσσικής 'Επανάστασης! Και στην πρόσοψη του
βάθρου που θα της έσταίνα τάγαλμα, θα χάραζα τά
λόγια τούτα του ξένου σοφού, για τούς Γάλλους εί-
πωμένα, έδω και καμιά εικοσαριά χρόνια, μά που
ταιριάζουνε σε κάθε λαό που θέλει για πολιτισμένους
να λογαριάζεται: «'Ο άληθινός οργανωτής της νί-
κης δε θα είναι ο ύπουργός τω στρατιωτικών που θα
φτιάση κανόνια και γερά θάρματώση τη χώρα και
θα συντάξη σέβδια πολέμων άδέβαιων. Θα είναι ο
'Υπουργός της Παιδείας, ο παιδαγωγός, όποιος κι αν
έχει όνομα, έκείνος που θα καλητερέψη τόν άνθρω-
πο, όχι έκείνος που, καθώς μάς λένε, θα διδάξη πού
καλή τό άλφάβητο, μά έκείνος που θα τίς κάμη
άτσάλια τίς καρδιές για τόν επέρ πάντων άγώνα.»
'Εκείνος, που βέβαια θα κατορθώση κάτι άσύγκριτα
καλήτερο από την πιο καλή διδασκαλία του άλφά-
βητου. Εκείνος που θα βάλη στο χέρι των παιδιών
τό γλωσσικό τάπαράτητο τδργανο για να τό συνο-
δέψη άρμονικά τό παίξιμο και τό σκόρπισμα του
τραγουδιού που λέγεται νους. Γιατί με τή όργανα
τή τωρινά τό τραγούδι μας πνίγεται ή αλλάζει σε
κάτι νοθεμένο άλύπητα, σε κάτι που φαλτσάρει έ-
νάντια σε κάθε άρμονία, στο πέτσιμα κάθε μουσικής
(δέστε στη λέξη μουσική τό άκέραιο της και τό άρ-
χικό της τό νόημα) και κάνει τόν άνθρωπο τό στο-
χαστικό να φεύγη βουλώνοντας ταυτιά του και κάνει
τόν άνθρωπο τόν πατριώτη να κλαίη δέροντας τή
στήθη του.

3

Σ' ένα βιβλιαράκι που βγήκε τίς προάλλες, λι-

γώτερο από 100 σελίδες, μά που φαίνεται πως θα
βαράινη τό νεσέλλην' αναγνώστη σά βραχνάς χί-
λιων κι άπάνου φύλλων, σ' ένα βιβλιαράκι που δεν
είδα να γίνη για καίνο σχεδόν κανέναν λόγος, ίσα
ίσα γιατ' είν' άξιόλογο και θάξιζε τη συζήτηση σ'
ένα βιβλιαράκι που έχει παράξενο όνομα, μά που
ή σκέψη του δεν κρύβει καμιά παραξενιά, και που
τό χαρακτηριστικό του γνώρισμα θα είτανε ή λέξη
που συχνά πυκνά προβάλλει μέσα στις σελίδες του,
ή λέξη μυαλό. σ' ένα βιβλιαράκι που από την πε-
ριεργή και την άλλοπρόσαςλη γλώσσα του, την
πάρα πολύ συντηρητική δημοτική, ώστε να μην κα-
ταλαβαίνουν πιά τί τρέχει: όσοι πού βέροι δημοτικι-
στές, την κάθε άλλη παρ' εκγνωποιητικά καθαρο-
λογική, ώστε να την παίρνουνε για μαλλιαρή και
οι καθαρευουσιάνοι, πού, έξω από τη γλώσσα του,
χτυπητά και παστρικά τη διάγνωση κάνει της έθνι-
κής άρρώστιας και τό γιατρικό της μάς προσφέρει,
σημειώνοντας τη συνταγή του ευσυνείδητα με τούς
τύπους τούς επιστημονικούς σ' ένα βιβλιαράκι θε-
τικό, πραγματολογικό, μεθοδικό, σπενσερικό (με έλο,
καμιά φορά, τό δισταχτικό, και τή να τή μπερδεύη,
του ύφους του) γραμμένο μολαταύτ' από άνθρωπο που
είχε πρωτομπή στο χορό με στίχους, ποιητής, (για
να δυναμώση κι αυτές τη γνώμη πως για τή με-
γάλα, στους καιρούς τούς άτυνχιστους έ πού πρα-
χτικός άνθρωπος είναι έ ποιητής: σ' ένα βιβλια-
ράκι, στους Δοξούς Στρατοκόπους του Στέφανου
Ραμιά, θα μπορούσανε οι "Ελληνες δημοδιδασκαλοι,
τόρα που τό βιάζ' ή περίστασι και δε θα είχανε
καιρό να σκοτώσουνε τή κεφάλια τούς τρέχοντας σε
πηγές, ψάχνοντας για κείμενα, και γυρεύοντας
γραμματικούς για να τούς τό συντάξη, θα μπορού-
σανε νάδρουν έτοιμο τό ύλικό, και φέρει' άκόμα,
για να παρουσιάσουνε τό ψήφισμά τους προς τό Βα-
σιλιά, προς τό Κράτος, προς τη Βουλή, προς την
Κυβέρνηση, προς τούς πολιτικούς, προς τούς στρα-
τιωτικούς, προς τό Έθνος, προς έ,τι φαίνεται πως
ζή, στην ώρα τούτη, με ψυχή και με νεύρα και με
γροθιά, και με διάθεσι να παλαίψη και να γονα-
τίση τό κακό και να κυριαρχήση τό ψήφισμά τους
και τό πρόγραμμά τους, για τό καθαρό άέρισμα
του μολυσμένου σχολείου, για την άπόχτηση μιας
λαϊκής Παιδείας άνθρωπιστικής και έχι άποχτηνω-
τικής (με όλη την καλή διάθεσι και τούς αξιέπαι-
νους κόπους πολλών από τούς εξαίρετους αλήθεια
δημοδιδασκάλους μας, που φταίνε έχι τόσο αυτοί,
όσο τό Σύστημα), για τη σωστή και την άποτελε-
σματική τους ένεργεια και τούτων, όταν ή ώρα θα
σημάνη,—«στον άγώνα της ανωρύσεως», καθώς
λένε. Μόρφωση επιστημονική με τη ζωντανή τη

γλώσσα. Κάπου το αεροκοπάνισμα και εσκολαστισμός.

4

Ίσως ένα παρουσίωμα του δημοτικισμού συσσωματωμένου τώρα με τις υπογραφές όλων εκείνων που μπήκανε στο νόημα της 'Ιδέας, κάπου από μια διαμαρτύρηση, κάπου από μια ελπίδα, κάπου από μια θύμηση του πως θα έπρεπε να μεταχειριστούμε και το ζήτημα της Παιδείας μέσα στη Βουλή όταν έρθ' η ώρα του να ξεμυτίσει κ' εκεί μέσα, τώρα με τα μέτρα τα ριζικά ταύτα και τα σαν τελειωτικά, το ζήτημα της Παιδείας που πάντα κι εσο γοργά και περαστικά κι αν γγίζεται και στον αξιωματικών τα αιτήματα και στο ζήφισμα των Συντεχνιών, πάντα φαίνεται πως κοιτάζεται από την πιο σημαντική του όψη, από το ρίζωμα στην κοινή συνείδηση της ανάγκης να οργανωθεί πρακτικότερα, που πάντα θα πη αντιδραστικά. Το ζήτημα της Παιδείας που δεν ώριμασε ακόμα ή κοινή συνείδηση τόσο όσο για να καταλάβει πως δεν μπορεί με κανένα τρόπο να προκόψει ή Παιδεία παρά βασισμένη πρώτα κι απ' όλα απάνου στο κύριο και στο παντοδύναμο της προκοπής τούτης εργάνο που είναι η γλώσσα. Ίσως την ώρα τούτη ένα τέτοιο παρουσίωμα της γλωσσικής ιδέας από το μέρος των δημοτικιστών δε θα ήταν ασκημο και θα σύντρεχε προς μια επίδειξη και προς μια εντύπωση που χρειαζότανε τώρα. Μά πρώτα ξέρουμε πως οι δημοτικιστές, με όλα τους τα πνευματικά ταιριάσματα και τα χαρίσματα, κι εσο κι αν είναι πιο σφιχτά και πιο κοινωνικά αντισημειωμένοι σε κάποια σημαντικά ρωμαίικα κέντρα, σε στην Πόλη, σε στην Σμύρνη, σε στην Κρήτη, μένουν ακόμα ως προς το ποτό πίσω στην Αθήνα εδώ, και πίσω, γενικά, σ' ένα πύκνωμα και σ' ένα οργανωμένο κι όχι με την πέννα μόνο, μα και με το Λόγο και με την πρακτική την ενέργειαν αντίκωμο για την κοινή τη δουλειά, κάτι σε στα μάσωνική, κάτι σε σωματείο σοσιαλιστικό, κάτι σαν πειθαρχικό και στρατιωτικό συμπύκνωμα. Μπορεί να είναι το πράμα τούτο κάπως όχι εδωχάριστο, μα δεν είναι και διόλου απελπιστικό, και δεν έχει τίποτε να κάμει με τα ουσιαστικότερα και τα σημαντικότερα της 'Ιδέας, που κ' έτσι τραβά το δρόμο της, αδιάφορο αν άργη ή γλήγωρα, και μάλιστα δεν είναι κάτι τι αξιόγγο και είναι κάπως και λογικό το δύσκολο μιας τέτοιας συνεννόησης, γιατί το δύσκολο τούτο κρίνεται σε πολλά κι από

το ίδιο το φυσικό της γλωσσικής ιδέας—γνώμη που δε μπορώ τώρα καθαρά να την ξηγήσω και τη ρίχνω μονάχα έτσι προς το παρόν. Μα η αλήθεια είναι πως δεν έχουμε τίποτ' εμείς να κάμουμε με καμιά κανονική είδους επανάσταση, απ' αυτές που ξεσπάνε και πέφτουν σε μπόμπες και ξαφνίζουν και ζαλίζουν. Η δουλειά μας δεν είναι να δειχτούμε τώρα και να κάμουμε εντύπωση. Η γλωσσική επανάσταση έγινε. Και γίνεται ολοένα. Και τραβά το δρόμο της άορατα κι απείραχτα κι αποτελεσματικά, και μ' όλα τα πειράσματα που της κάνουν, και μ' όλα τα καρτέρια που της σπείνουν, και μ' ελο τον πόλεμο που της ανάφαν. Η επανάσταση τούτη, έξω κάπως από τα αισθητά και τα χειροπιαστά, το κέντρο της έχει στον κόσμο των ιδεών. Ό,τι παρουσιάζεται πρώτα πρώτα θαλό και άμορφο και σταχτερόχρωμο και σκοτεινό σε σύγνεφο, με τη βοήθεια των ανθρώπων της ιδέας, με τους αγώνες των πολεμιστών του Λόγου, αγάλια αγάλια ξεκαθαρίζεται, πυκνώνει, στερεώνει, και γίνεται δέντρο βαθιορρίζωτο, γίνεται παλάτι σιδεροθεμέλιωτο. Η επανάσταση έγινε και γίνεται ολοένα. Γίνεται με τρόπο που θα δείξει την αλήθεια, με τους φυσικούς νόμους ανάλογα, όχι των ξαφνικών κατακλυσμών του Καδίου, με των ολοένα και λίγο λίγο και κάθε τόσο βουδών και σαν απαρατήρητων αλλασμάτων του άγγλου γεωλόγου Λυέλλου. Γίνεται όχι με το κατρακύλημα το μονομιάς, μα με το ρυθμικό και σε στοχαστικό ξετύλιμα. Η επανάσταση, διανοητική. Πρώτ' απ' όλες το κεφάλι. «Για να ξετυλιχτεί και να προκόψει ο άνθρωπος έπρεπε πρώτα να ξετυλιχτεί και να προκόψει ο νους του.» Τί λόγος πιο άπλος, μα και πιο χαρακτηριστός από το λόγο του μεγάλου φιλόσοφου Comte. Η επανάσταση πρώτ' απ' όλα δείχνεται στο λόγο, και στο λόγο τον καλλιτεχνικό, το δημιουργικό. Γλώσσα που δείχνεται με ποιητή σαν το Σολωμό, με πεζογράφο σαν τον Καρυακίτσα, με ποιητή μαζί και με γλωσσολόγο σαν τον Ψυχάρη, για να περιοριστώ σε τρία καθολικότερα παραδείγματα, μπορεί κανείς να πη πως νίκησε, αν όχι ενεργεία, μα δυνάμει πάντα, καθώς λένε οι φιλόσοφοι. Η γλωσσική επανάσταση κουρτισμένη. Με τους πολέμους της και με τους ήρωές της, με τους διωγμούς της και με τους μάρτυρές της. Ακόμα δεν είπα την τελευταία της λέξη. Μά έχει ακόμα δρόμο πολύ και δρόμο δύσκολο να τρέξει. Ποιος είπε πως πρέπει να φανούνε μέσα στη Βουλή

πολιτικό κόμμα οι έπαυλοι της γλωσσικής αναστασης; Και βέβαια που πρέπει. Και βέβαια που τέτοις παρουσίωσες θα σημειώση για το ζήτημα ένα μεγάλο σταθμό προκοπής, ένα, σε θρίαμβο, ώριμασμα. Μα τα κόμματα—και τέτοια κόμματα—μέσα στη Βουλή—αποτελέσματα είναι μιας προκοπής που απλώθη' έξω και κρατίθηκε. Για τέτοια προκοπή δεν ώριμασε ακόμα ο κοινός νους ερωμαίικος. Έδωα έξω και βροντοφώναξε πως για την ανόρθωση του Έθνους χρειάζονται κανόνια. Όλοι θα σοφονόουνε ζήτω και κανέναν δε θα παραξενευτή. Σα σοφιστής, έδωα έξω και βροντοφώναξε πως για την ανόρθωση του Έθνους χρειάζεται γλώσσα θάνατος' όλα διάπλατα στόματα, χάσκοντας, και κανέναν δε θα καταλάβει το μόνο που θα νοιώσουν είναι πως είναι για δέσιμο. Ο Κοριλλιέ-νιος έδωκε τις χιλιάδες του για το στρατό μας. Πολύ καλά. Σφίχτε του το χέρι. Ποιος είν' εκείνος που θάδινε τους θησαυρούς του για μια εφημερίδα, για ένα περιοδικό, για μια σειρά βιβλίων, για ένα σχολείο, όλα σφιχτοδεμένα μεθοδικά με τη δημοτική μας οργανωμένη γλώσσα; Δεν ξέρω τί θα πάθαινε. Έγω θα το φιλούσα τα πόδια. Πολιτικό κόμμα. Από καιρό τώρα ρίχνεται και ξαναρρίχνεται η σκέψη τούτη σε νάχη άρχιση να γίνει αίσθητη ζωηρότερα ή ανάγκη του. Καλοσημαδιά. «Οι ιδέες κίνητρα», λέει ο γάλλος φιλόσοφος Φουγιέ. Μά ένα τέτοιο κόμμα θα χρειαζόταν κι άρχηγό από βάτσα. Που βρίσκεται τούτος; γεννήθηκε; Κάτι μας ψιθυρίζει πως δε θάρρησε να φανή. Πολιτικός άρχηγός που θαντάμωνα τη δύναμη του Τρικούπη με την επιστήμη του Ψυχάρη. Καλώς νάρε'η. Έν καρτερούμε.

5

Αν κοιτάζαμε την επανάσταση που από το καλοκαίρι τώρα άρχισε πιο ξεσκεπα και πιο χτυπητά να ξετυλίγεται σε έντυπα τα δρόμων και των έφημερίδων, στους λόγους, σε κηρύγματα, σε ψηφίσματα, και σε κάθε λογής γραφήματα και καλήματα, θα έπρεπε να απελπιστούμε. Γλώσσα μανταρίνου έτσι για τον τύπο πεταμένη με μια καταφρόνηση πέρα ως πέρα για τους πελάχους που πρέπει να την ακούσουν και να τη νοιώσουν, όχι να τη νοιώσουν σε γλώσσα που κάτι βέβαια μορρίζονται πως θέλει να τους πη, μα να την αίστανθούνε πέρα ως πέρα σε φωνήεντα του ίδιου τους του έαυτου.

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

[Έλαβα κάποια γράμματα από μερικούς αγαπημένους μου φίλους, που μου παραπονιούνται γιατί να γράψω τις «Σπασμένες Ψυχές» τόσο άρρωστα, άπαισιόδοξα κι άρνητικά.

Και νοιώθω την ανάγκη στους φίλους μου αυτούς και σε όσους άλλους αναγνώστες του «Νουμά» συμφωνούν μαζί τους, να πω με λίγα λόγια ποιά ή αίτια και ποιος ο σκοπός που έγραψα το ρομάντζο αυτό και ποιά θέση κατέχει σε κάποιο μου σύμπλεγμα ιδεών.

Έτσι θα μπορούσαν και καλύτερα να το παρακολουθήσουν και την άρρωστεια του και την άρνητικότητά του όχι μόνο να ξεγλήσουν, μα και να δικαιολογήσουν, με φωνήεν, πιά κι οδηγημένη ματιά επισκοπώντας το σύνολο.

Οι «Σπασμένες Ψυχές» είναι το πρώτο μέρος, το άρνητικό μιας τριλογίας ρομάντων:

*) Η άρχη στον αριθ. 355.

α) «Σπασμένες Ψυχές», β) «Ζωή ή Αυτοκρατορία», γ) «Θεάνθρωπος».

Μου δόθηκε εύκαιρα στο Παρίσι να γνωρίσω πολλούς από τους καλύτερους νέους της Ελλάδας, που πηγαίνουν εκεί να σπουδάσουν και κατεβαίνουν ύστερα κάτω στην Πατρίδα με φούμαρα, με αξιώσεις, με δικαιώματα. Πήγαν να μελετήσουν, ν' ανοίξουν τα μάτια τους και την ψυχή τους, ν' απορροφήσουν ότι μπορούν, να πάρουν από τον πολιτισμό κι από την πρόοδο και γυρίζουν πίσω κι όλοι απ' αυτούς περιμένουμε να μας φέρουν το πως το αναστάσιμο και το απολυτρωτικό.

Μου δόθηκε εύκαιρα να τους γνωρίσω από πολύ κοντά και να σκύψω να δω το μηχανισμό της ψυχής τους—πως σκέφτονται, τι όνειρα έχουν, πως αντιλαμβάνονται τη Ζωή και το καθήκον και την αγάπη και την πατρίδα.

Το θέμα είναι θλιβερό. Όλοι εκείνοι οι Έλληνες σπουδαστές, που αντιπροσωπεύουν εκείπέρα την πιο εκλεχτή ίσως μερίδα της Έλληνικής νεότητος, μπορεί να διακρίνουν σε δυο μεγάλες τάξεις:

α) Στην πλειονοψηφία, που παίρνει τη ζωή, όχι μόνο επιπόλαια και στυγιά, μα και ταπεινά και πρόστυχα. Αυτοί κανένα μέσα τους φτερούγισμα δε νοιώθουν, καμιά φιλοδοξία, κανένα όνειρο ευγενικό. Η σέρνονται στα Πανεπιστήμια και προσπαθούν να γίνουν γιατροί ή δικηγόροι με το δανικό να βγάλουν το ψωμί τους—ιδανικό φριχτό για ένα νέο—ή πηγαίνουν στην καφενεία, κυνηγούν γυναίκες, διαβάζουν έφημερίδες, κρατούν το μαντολίνο τους από την Πατρίδα και τραγουδούν την «Αντρέα και χορεύουν τον Καλαματιανό».

(Αυτό το θέμα έχει για έναν άνθρωπο να τότε κάμει απαρηγήρητο σε όλη του τη ζωή).

Θαρρείς βρίσκονται ακόμα στη Νεάπολη και στο Ψυχρή κι ούτε ιδέα έχουν για τον ύπεροχο διανοητικό οργανισμό που βουά και γεμίζει τους δρόμους του Παρισιού και ρίχνει κάτω και καταπατεί τόσους πολλούς ίσους και τόσες στενοκέφαλες αντιλήψεις κι όριες.

Ποτέ σε κανένα, στις έκθεσες, στα θέατρα ή στα μουσεία. Το μόνο πείρα που αποκομίζουν φεύγοντας από το Παρίσι είναι, ίσως, καμιά άρρωστεια.

β) Στη μειονοψηφία. Αυτοί έχουν όνειρα και φιλοδοξίες, η ζωή τους φαίνεται μέσα και το ιδανικό τους σκοπός, ανοίγουν τα μάτια, ανοίγουν την ψυχή και θένουν κλέψουν όσο μπορούν περισσότερο φως και να το φέρουν καινούργιο, τίμιο, λευκό στην Πατρίδα.

Η μειονοψηφία πάλι αυτή υποδιαιρείται σε δυο ομάδες:

1) Σε κείνους που λένε, μα δε μπορούν, Στους μισρούς. Οι πόθοι τους, που οι έστω και τα φτερά τους, φτερά πεταλούδας. Γιατί δεν μπορούν; Γιατί δεν καταρρίσκουν να νοιώσουν μερικά πράγματα, τόσο απαραίτητα που αν δεν τα ξέρεις, σε αξία κι αν έχεις, βήμα δεν μπορείς να κάμεις στη ζωή. Είναι μια ψυχή σπασμένη.

2) Σε κείνους—αυτοί είναι τόσο λίγοι που άντρηξίζεις από το φόβο συλλογισμένος το μέλλον της φυλής μας—σε κείνους που και θένουν και μπορούν. Που βρήκανε την άρμονία μεταξύ φτερών και πόδων. Που μάθαν τα όνειρά τους να τα στηλώνουνε πάνω στην Πραγματικότητα κι όχι πάνω στα σύγνεφα. Που καταρρίσκουν τα ιδανικά τους να τα μαζεύουν σε όρια του λογικού και του πραγματοποιή-

Ἐδὼ Γιάννης κερνᾷ καὶ Γιάννης πίνει. Μιὰ ἐφημερίδα, ἡ «Ἀκρόπολις», σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς μεγάλες τῆς ἀστραφτερῆς στιγμῆς ὀρθοφροσύνης ἔγραφε τὶς προάλλες, ἴσα ἴσα γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κηρύγματα: «Ὅλα κατὰ τὴν αὐτὴν κλασσικὴν μέθοδον τοῦ νὰ γράφωμεν καὶ νὰ ὁμιλῶμεν εἰς γλῶσσαν ἀκατάληπτον, τοῦ νὰ στομφολογῶμεν, τοῦ νὰ μὴν ἐννοοῦμεθα ἀπὸ τὰ πλήθη καὶ τοῦ νὰ ζητωκραυγάζωμεν ὅπως τὰ πρόβατα φωνάζουν ὅλα μαζί μπε! μπε!» Ἡ γλῶσσα τῶν ἐπαναστατῶν μας εἶναι, νομίζεις, γιὰ νὰ κάνουνε μονάχα φιγούρα γραμματισμένων καὶ γιὰ νὰ πάρουνε καλοὺς βαθμοὺς σὲ μαθητικὰ γυμνάσματα τῆς λεγόμενης καλλιτείας. Καμιά φροντίδα καὶ κανένας σεβασμὸς πρὸς τὸ μεγάλο τὸ μυρϊόφυχο πλήθος, ἀπὸ τὸ διαδασμένο, ποὺ πρέπει τὴν καρδιά του καὶ αὐτοῦ νὰ συγκινήσουν, ἴσα μὲ τὸν τελευταῖο ἀγράμματο, ποὺ ἀνάγκη νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, ἴσα ἴσα, ἐκείνου νὰ τοῦ δώσουνε νὰ καταλάβῃ, μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα, τί τρέχει. Ὁ ἰδεώδικος ἀναγνώστης, ὁ ἰδεώδικος ἀκροατὴς τοῦ συγγραφέα καὶ τοῦ ρήτορα, μάλιστα τοῦ ρήτορα καὶ τοῦ συγγραφέα τοῦ ἐπαναστάτη, θεέ μου! ποῖός ἄλλος πρέπει νὰ εἶναι παρὰ ὁ ἀγράμματος; Γιατὶ ὁ γραμματισμένος πάντα θὰ νοιώσῃ τὰ λαϊκὰ. Μὰ πῶς θὰ νοιώσῃ ὁ ἀγράμματος τὰ μανταρινικά; Ἀπὸ τὸ 21, καὶ πιὸ μπροστά, σὰν πάντα, ἡ Ἑλλάδα δασκαλοκρατεῖται. Πίσω ἀπὸ πολλὰ κηρύγματα κ' ἔγραφα καὶ γράμματα καπεταναίων κρύβεται τὸ κοντύλι τὸ ψευτοκλασσικὸ τοῦ δασκάλου. Μὰ εἶναι κάποια ὥρα παραδειγματικὰ παραστρατίσματα τοῦ κανόνα μὲ κάποιες προσπάθειες λευτερωμοῦ ἀπὸ τὴν δασκαλικὴν γλωσσороуτίνα. Διαβάστε τὴν προκήρυξη τοῦ Ἀλέξανδρου Ὑψηλάντη. Διαβάστε τοὺς λόγους τοῦ Σπυρίδωνα Τρικοῦπη. Καὶ πάρτε παράδειγμα ἀπὸ καὶ, ἀνίσως καὶ ἀπὸ μᾶς δὲ θέλετε τίποτε νὰ κούσετε.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗΝ ΟΞΩΠΟΡΤΑ

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Καλλιτεχνικὴ ἐκδοσὴ τοῦ «Σεράπιον» τῆς Ἀλεξάνδρειας, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ συγγραφέα. Πουλιέται στὰ γραφεῖα τοῦ «Σεράπιον» (Revue «Serapion», Alexandrie — Egypte) φρ. 5. Γιὰ τοὺς συνδρομητάς τοῦ «Σεράπιον» καὶ τοῦ «Νουμά» φρ. 3.

σιμου.

Τοὺς τύπους τῆς δυαδικῆς αὐτῆς μειονουηφίας θέλησα νὰ διαγράψω στὴν τριλογία μου αὐτή:

- Α') Σπασμένες ψυχές,
- Β') Ζωὴ ἢ Αὐτοκρατορία,
- Γ') Θεάνθρωπος.

Τὸ πρῶτο ἔργο ἀρνητικὸ, τὸ δεύτερο ἀρνητικοθετικὸ, τὸ τρίτο θετικὸ.

Α') Οἱ «Σπασμένες ψυχές» εἶναι ἔργο τέλεια ἀρνητικὸ. Ὅλα τὰ πρόσωπά του εἶναι σπασμένα. Κι ὁ Ὁρέστης κ' ἡ Χρυσούλα, κι ὁ Γοργίας.

Ὁ Ὁρέστης κλεισμένος στὸ γραφεῖο του ξόδεψε τὰ νιάτα του σὲ δοκιχώτικα κονταροχτυπήματα. Χιλιάδες ιδέες, ὥραιες μὲσα στὰ βιβλία, κωμικὲς μὲσα στὴ ζωὴ, ἀεροκυματίζουν στὸ μυαλό του. Χιλιάδες μὲσα τοῦ ἰδιοτήτες, ὥραιες μὰ ἀντιφατικὲς κ' ἐπομένως ὀλέθριες, ἀναταράσσονται ἀσυστηματοποίητες, ἀπειθάρχες, χωρὶς καμιά κατεύθυνση ὁρισμένη, δέροντας πότε δῶ, πότε κεῖ. Πότε τότε ρήγνυν ἀκράτητα στὸ κήρυγμα μιᾶς καινούργιας ὀρθοφροσύνης, πότε στὸ φριχτὸ κρεβάτι μιᾶς γυναίκας, πότε στὴν ἐξέταση τῶν μουσείων, πότε στὴν ἀπογοήτευσή καὶ τὸ σκεπτικισμό.

Δὲν ξέρεῖ ὁ Ὁρέστης μῆτε τί θέλει, μῆτε τί μπορεῖ νὰ θέλει. Πότε δὲν ἔσκυψε στὸν ἑαυτὸ του νὰ δεῖ ποιά εἶναι ἡ ἐξέχουσα ιδιότητά του καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὴ νὰ ρυθμίσει τὶς μελέτες του, τὶς πράξεις του, τὶς ιδιότητες τὶς δευτερεύουσες, τὴ ζωὴ του δολοκλήρη.

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ*

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ἦταν προσκύνημα ἡ Σαμοθράκη γιὰ τοὺς Πελασγοὺς, τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Ρωμαίους· λαὸς προσκυνητάδες μαζεύονταν ἐκεῖ. Ἀλλὰ τῶν Μεγάλων Θεῶν ἡ θρησκεία ἔσθυσε καὶ μόνο ἡ θύμῃς τους σὰν ἄρωμα περασμένο ἀπομένει, πλεούμενο ἀργοπορινὰ στὸ νησιώτικον ἀέρα. Μὰ ὅπως οἱ πέτρες καὶ τὰ χορτάρια τῶν βουνῶν μιλοῦν μονάχα σὲ κείνους ποὺ ξέρουν, ἔτσι καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Παλιάπολης. Σὲ κάποια βιβλία φυλάγονται κρυσταλλωμένα παλιά παραμύθια ποὺ τὰ διαβάζουν ἀκόμα μερικά.

Ἀπὸ τὴ Σαμοθράκη στὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου φαίνεται ποὺ ξεπροβάλλει ἀπὸ τὴ θάλασσα μέσα στὸ φῶς, μιὰ μυτερὴ πανύψηλὴ κορυφή, ὁ Ἄθως. Ἐγινε προσκύνημα μιᾶς ἄλλης θρησκείας. Στὰ ἱερὰ τῆς Σαμοθράκης πηγαινὶν νὰ προσκυνήσουν μικροὶ καὶ μεγάλοι. Μικροὶ καὶ μεγάλοι πηγαινὶν ἔπειτα στὸ ἄλλο προσκύνημα, στὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ τὰ πολλὰ μοναστήρια. Στρατηγοὶ καὶ βασιλιάδες προσκυνοῦσαν στὴ Σαμοθράκη. Πρίγκηπες γινόνταν μοναχοὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος. Καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ λάτρεψαν τοῦ Καθεύρους καὶ ἔκριναν τὰ μυστήρια, οἱ ἴδιοι πιστεύουν καὶ προσκυνοῦν τώρα τὸ Χριστὸ ποὺ ἡ θρησκεία του στὸ Ἅγιον Ὄρος ἔφκισε τὰ μοναστήρια.

Οἱ ἄνθρωποι πρέπει ὅπως ὅπως νὰ γλυτόνουν πάντα, εἴτε μοναχοὶ τους εἴτε μὲ θεῶν βοήθεια. Ποιοὶ θεοὶ θὰ τοὺς γλυτώσουν εἶναι ἀδιάφορο. Ἀν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ χάσουν τὴ σωτήρια μαγικὴ δύναμή τους, καινούριοι πρέπει νὰ βρεθοῦν νὰ λυτρώσουν τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀγνώριστοι κατάντησαν οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς Σαμοθρακίτες ποὺ τοὺς λάτρευαν ἄλλοτε. Ἐτυχε μιὰ μέρα νὰ μπῇ σὲ μιὰ σπηλιά καὶ νὰ κυτᾷε στὸ βάθος ἕνας Σαμοθρακίτης· καὶ βλέπει κούκλες πολλὲς ποὺ στέκονταν στὴν ἀράδα. Τόσο τρόμαξε ποὺ βουδάρθηκε. Ἦταν ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν, καὶ τὰ εἶχαν στήσει ἐκεῖ ἄνθρωποι τῆς γενεᾶς του.

Ἡ Σαμοθράκη πέρασε· περνᾷ καὶ τ' Ἅγιον Ὄρος. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ποὺ προσκύνουν καὶ τῆς Σαμοθράκης τοὺς Μεγάλους Θεοὺς καὶ τὸν Ἐνα Θεὸ μὲ τοὺς Ἀγίους του, οἱ ἄνθρωποι μένουν. Τοὺς βοήθησαν οἱ θεοὶ, τοὺς παραστάθηκαν σ' ὅλους τοὺς κινδύνους, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔζησαν καὶ ζοῦν, ὡς τώρα. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν πέθανε μὲ τοὺς

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ 355 φύλλο.

θεοὺς τῆς. Οἱ θεοὶ μένουν ὅσο γιὰ νὰ σώσουν τοὺς ἀνθρώπους. Ἀμα τοὺς σώσουν πιά, τότε γίνονται περιττοί, φεύγουν αὐτοὶ καί, ἂν εἶναι ἀνάγκη, ἔρχονται ἄλλοι. Οἱ θεοὶ περνοῦν καὶ χάνονται σὰν τὰ εἶδωλα· οἱ ἄνθρωποι ὅμως μνήσκουν. Καὶ ἀπὸ κάθε θρησκείας ρίζες δυνατότερες εἶναι οἱ ρίζες τῆς φυλῆς.

Ποῖο εἶδος κοινωνικὸς ὁργανισμὸς ἔπλασε τὴ φυλὴ τέτοια ποὺ εἶναι καὶ τὴ βάσταξε αἰῶνες τώρα; Ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση. Καὶ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι μονάχα ἀποτελεσματικὸν ἄλλων λόγων ποὺ δὲν τοὺς καλοξεδιάλυνε ὁ ἄνθρωπος. Ὅμως ἡ θάλασσα ποὺ πλάθει τ' ἀκρογιάλια καὶ τὰ πολλὰ νησιά καὶ ποὺ χώνεται καὶ στὶς στεριεὲς τὶς ἴδιες καὶ τὶς ξεχωρίζει ἀναμεταξύ τους, φαίνεται σὰ νὰ εἶναι κάποια αἰτία.

Μὲ ποιά εἶχαν νὰ κάμουν ξένα κράτη, οἱ Σαμοθρακίτες τὸν καιρὸ ποὺ ἔμεναν στὸ νησί τους οἱ Μεγάλοι Θεοὶ καὶ μὲ ποιά ἔπειτα, καὶ πῶς πάντα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους, εἶναι ζήτημα ποὺ ἐνδιαφέρει καὶ τ' ἄλλα τὰ νησιά καὶ ὅλη τὴ φυλὴ.

Ἡ Σαμοθράκη πρὶν ἀπὸ τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἦταν κράτος ξεχωριστό, μὲ πλοῖα δικά της. Στὸν ἀντικρυνὸ γιάλο τῆς Θράκης εἶχε δικούς της τόπους, τὴ Σάλη, τὴ Ζώνη, τὸ Σέρρειο καὶ τὴ Μεσημβρία. Ὅταν ὁ Δαρειὸς πολέμησε μὲ τοὺς Σκύθες, οἱ Σαμοθρακίτες ἀναγκάστηκαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχία τοῦ Μεγάλου Βασιλέως. Καὶ ὅταν πάλι ὁ Εὐρέξης κατεβαίνοντας νὰ πολεμήσῃ τὴν Ἑλλάδα περνοῦσε ἀπὸ τὴ Θράκη πῆρε καὶ σαμοθρακίτικα πλοῖα ποὺ μαζὺ μὲ τὸ στόλο του χτύπησαν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα στὴ Σαλαμίνα. Ἐνα σαμοθρακίτικο μάλιστα βούλιαξε ἕνα ἀθηναῖκο πλοῖο, ἀλλὰ τότε ἕνα αἰγινήτικο βούλιαξε τὸ σαμοθρακίτικο, μὰ οἱ Σαμοθρακίτες ποὺ ἦταν ἀκοντιστές, πρόφτασαν καὶ χτυπώντας τοὺς Αἰγινήτες τοὺς πῆραν τὸ καράβι τους. Τὰ πολιτικὰ ὅμως πράγματα ἀλλάζουν, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ποὺ τοὺς βούλιαξαν ἕνα πλοῖο οἱ Σαμοθρακίτες στὴ Σαλαμίνα, ἔδωξαν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ μεγάλο ναυτικό τους πῆραν τὰ περισσότερα νησιά καὶ τὶς περιθαλάσσιες πολιτείες τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Τότε στὴν ἡγεμονία τους, δηλαδὴ στὸ κράτος τους, πῆραν καὶ τὴ Σαμοθράκη καὶ τὴν ἀνάγκασαν νὰ πληρώνει βαρὺτατο φόρο. Οἱ Σαμοθρακίτες, γιὰ νὰ ξεφορτωθοῦν τὸ βάρος αὐτὸ διόρισαν πληρεξούσιό τους στὴν Ἀθήνα τὸν Ἀντιφῶντα τὸ ρήτορα κ' ἔγραψε αὐτὸς τὸ λόγο του «περὶ Σαμοθρακίων φόρου» ποὺ ἔγινε δαίγμα ρητορικῆς τέχνης στοὺς κατωπινούς. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ τὴ ναυμαχία στοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς ἡ Σαμοθράκη πάρθηκε ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ μπήκε στὴν ἡγεμονία τους. Μὲ τὴν εἰρήνῃ τοῦ Ἀνταλκίδα κράτησαν τὴν αὐτονομία τους οἱ Σαμοθρακίτες. Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Φιλίππου ἡ Σαμοθράκη ἔπεσε στὴν ἐξουσία τῶν Μακεδόνων

καὶ μαργιολιά, γυναικῆσιο χᾶδι, γατῆσιο βᾶδισμα, κρεβάτι Δαλιὰς γιὰ νὰ τὴ σκληρώσουμε, τὴν Πραγματικότητα. Ὁ σκοπὸς μας καὶ σκοπὸς λιονταριοῦ ἂν εἶναι, ὅπως εἶτανε τοῦ Ὁρέστη, τὸ περπάτημα μας ὅμως πρέπει πάντα νὰ εἶναι περπάτημα ἀλεπούς.

Τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔφερε ὁ Ὁρέστης κ' ἔσπασε. Ἀν τᾶξερ, θὰ μίκρανε λίγο τὶς ἀτέλειες ὁρμῆς του καὶ θὰ μεγάλωνε πολὺ τὰ πεταλούδιστικα φτερά του καὶ θὰ ἐρχότανε σὲ μιὰ ὥρα Ἑλληνικὴ ἁρμονία καὶ θᾶξερ τότε καὶ τί νὰ ζητᾷ καὶ πῶς νὰ τὸ ζητᾷ. Καὶ δὲ θὰ φώναζε καὶ δὲ θὰ καυχότανε ἔτσι, περιφρονώντας τόσο κομικὰ κ' ὑπέροχα τὸ χῶμα, τὸ ἅγιο χῶμα ποὺ πατοῦμε.

Οἱ ἀνίκανοι πάντα φωνάζουν καὶ καυχοῦνται.

Οἱ δυνατοὶ σωπαίνονται καὶ προχωροῦν.

Ἡ Χρυσούλα πάλι ἀπὸ τὶς γυναῖκες τὶς εὐγενεῖς κ' εὐκολόσπαστες, ποὺ στὶς φλέβες τους δὲν τρέχει αἷμα, γὰλὰ μόνο καὶ ροδόσταμο. Εἶναι τόσο ἀρρωστικὰ λεπτὴ ποὺ δὲν μπορεῖ, τῆς εἶναι ἀδύνατον πολὺν καιρὸ νὰ ὑποφέρει τὸ θύεσταιο θέαμα τῆς ζωῆς. Δὲν ἔχει θέληση, δὲν ἔχει νεῦρα, δὲν ἔχει ἐγὼ. Ἡ πολλὴ τῆς καλοσύνη τὴν εἶχε ἀφοπλίσει ἀπ' ὅλα τὰ ὅπλα, ἔχει μόνο τὰ ἐπιθετικὰ μὰ καὶ τ' ἀμυντικὰ ποὺ χωρὶς αὐτὰ σκοτωνόμαστε στὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι γυναίκα, εἶναι λουλούδι. Εἶναι ἕνα κρινάκι τῆς ἀμμουδιάς ποὺ λίγο νὰ τοῦ σιμώσῃ, ὅλα του τα φυλλαράκια ἀρχίζουν καὶ τρέμουν κι ἅμα τὸ πιάσει ἀπὸ τὸ λίκι δὲν μπορεῖ νὰ βαστάξῃ τὸ βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ λυγίζει. Ἔτσι κ' ἡ Χρυσούλα. Λυγίζει σκλάβο

Χρειάζεται πανουργία καὶ τέχνη, χρειάζεται λοξοδρομία